

Profesní orientace romských žáků

Kateřina Janováčová

Bakalářská práce
2018

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Janováčová**
Osobní číslo: **H150283**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Profesní orientace romských žáků**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výchovného poradenství, multikulturního vzdělávání a profesní orientace žáků.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALVÍN, J. a kol. Romové a pedagogika. Ústí nad Labem: Hnutí R, 2000. ISBN 80-902461-3-3.

BALVÍN, J. Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. Praha: Radix, 2004. ISBN 80-86031-48-9.

BARTOŇOVÁ, M. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. Brno 2005. ISBN 80-86633-37-3.

Romové v České republice. Praha: SOCIOKLUB, 1999. ISBN 80-902260-7-8.

ŠOTOLOVÁ, E. Vzdělávání Romů. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0277-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

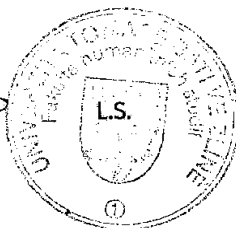
22. listopadu 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 27. 2. 2018

.....
Janová

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastním potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na profesní orientaci romských žáků v České republice. V teoretické části jsou vymezeny historické a kulturní vzorce chování romské menšiny. Praktická část práce je zaměřena na romské žáky základních škol, kteří se nyní nachází v situaci, kdy se rozhodují o svém budoucím profesním zaměření. Dotazníkové šetření zkoumá, jaký mají žáci vztah k budoucímu vzdělávání a budoucí pracovní profesi, dále jakým směrem se bude jejich profesní cesta ubírat a jaké jsou nejsilnější faktory ovlivňující takle rozhodnutí.

Klíčová slova: Rom, vzdělávání, profesní orientace

ABSTRACT

This work is aimed at vocational orientation of Romany pupils in Czech Republic. The theoretical part defines historical and cultural patterns of behavior of the Roma minority. The practical part of the thesis is focused on Roma pupils of primary schools, who are now in a situation where they decide on their future professional orientation. The questionnaire survey examines what relationship are pupils in to future education and future occupational professions, what their career paths will be, and what are the most powerful factors influencing these decisions.

Keywords: Romany, education, professional orientation

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Děkuji Mgr. Jakubovi Hladíkovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, připomínky a trpělivost při vypracování této bakalářské práce.

MOTTO

„Každý člověk je jiný, ale všichni jsme lidé“.

(Romské přísloví z knihy Pedagogika, andragogika a multikulturalita Jaroslava Balvína, 2012)

OBSAH

MOTTO	9
ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 HISTORIE A KULTURA ROMŮ	14
1.1 PŮVOD ROMŮ.....	14
1.2 ROMOVÉ V EVROPY.....	15
1.3 ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE.....	16
1.3.1 Období do 20. století.....	17
1.3.2 1. polovina 20. století.....	17
1.3.3 2. polovina 20. století.....	18
1.3.4 Po roce 1989.....	19
2 VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ DÍTĚTE V ROMSKÉ RODINĚ	21
2.1 SPECIFIKA VÝCHOVY V ROMSKÉ RODINĚ.....	21
2.2 VZDĚLÁNÍ.....	22
2.2.1 Legislativa.....	23
2.2.2 Romové a vzdělání.....	26
3 PROFESNÍHO UPLATNĚNÍ ROMSKÝCH ŽÁKŮ	29
3.1 TRADIČNÍ ROMSKÁ ŘEMESLA A ZPŮSOB OBŽIVY.....	29
3.2 SOUČASNÉ ZPŮSOBY OBŽIVY.....	29
3.3 NEZAMĚSTNANOST.....	30
3.4 PROGRAMY STÁTNÍCH A NESTÁTNÍCH ORGANIZACÍ.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 PROFESNÍ ORIENTACE ROMSKÝCH ŽÁKŮ	35
4.1 ÚVOD.....	35
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	35
4.3 CÍLE VÝZKUMU.....	36
4.4 TECHNIKA SBĚRU DAT.....	36
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	37
4.6 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	39
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM TABULEK A SEZNAM GRAFŮ	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Na území České republiky je romská menšina podle odhadů druhou nejpočetnější minoritou. V mnoha směrech zůstává menšinou problematickou, zvláště ve směrech společenské integrace a soužití s majoritní společností. V médiích se neustále setkáváme se zprávami o tom, jak romská menšina nechce pracovat, protože když jim stát stále poskytuje sociální dávky, tak ani pracovat nemusí. Když se k těmto zprávám přidají informace, že nějaký člověk, nutně je potřeba zmínit několikrát, že je to příslušník romské minority, rozbil výlohu obchodu nebo že se skupina mužů, opět musíme nutně podotknout, že byli příslušníky romské minority, poprala na veřejném místě, tak je hned zaděláno na rasistické projevy majoritní společnosti vůči Romům, nadávky na stranu Romů a na prohloubení řady předsudků, které – bohužel – v sobě stále nosí velká většina majoritní společnosti. Nejjednodušší co člověk může po zhlédnutí nebo přečtení takové zprávy udělat je odsoudit. Odsoudit člověka, kterého jsme nikdy v životě neviděli, neznáme jej, nevíme, zda je či není příslušník romské komunity, jaké byly příčiny konfliktu. Žádnou z těchto informací neznáme, protože média nám předkládají pouze jeden obraz skutečnosti, aniž by popsali další okolnosti této skutečnosti.

To, jak vnímá majoritní společnost romskou minoritu, která zde s námi žije již po staletí, je až zarážející. Předsudky jsou v české společnosti natolik zakořeněné a česká společnost je s nimi natolik sžitá, že je opravdu těžké se od těchto „společenských názorů“ oprostit. Přitom by možná stačilo jediné. Dívat se na každého člověka jako individualitu a nesoudit podle jednoho špatného člověka celou komunitu.

První kapitole teoretické části se věnuje popisu historie romské menšiny. Historie je v tématu Romů velmi důležitá, protože spousta odpovědí týkající se chování Romů, můžeme nalézt právě v historii. Věnujeme se jednotlivým historickým etapám od původu Romů, přes cestu z jejich pravlasti Indie až po etapu po revoluci v roce 1989. Druhá kapitola je zaměřena na to, jak probíhá výchova v romské rodině a na její specifika. Také se v této kapitole seznámíme s legislativou týkající se vzdělání a s obecným postojem Romů k institutu vzdělání. Třetí kapitola se věnuje okruhu profesí romské minority. V této kapitole jsou popsána tradiční i současné romské profese, nezaměstnanost ve spojitosti s romskou minoritou. V závěru kapitoly se věnuje programům organizací, které se věnují boji proti sociálnímu vyloučení a zároveň pomoci v mnoha oblastech života minoritních skupin.

Cílem praktické části je zjistit, jak žáci 8. a 9. ročníků základních škol vnímají institut vzdělávání, volby povolání a zaměstnání. Na téma profesní zaměřenosti romských žáků bylo

realizována několik výzkumů, avšak převážně se jednalo o výzkumy se zaměřením na školy praktické. Kromě profesního zaměření žáků budeme zkoumat, které aspekty výrazně ovlivňují romské žáky při výběru profesní orientace, co je motivací pro výběr profese, kterou by žáci chtěli v budoucnu vykonávat a pokud, tak jakou roli hraje v tomto procesu výchovný poradce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE A KULTURA ROMŮ

Romové, podobně jako majoritní společnost České republiky, jsou řazeni do Indoevropské rasy. Tudíž je lehce nepřesné hovořit o konfliktech mezi romskou menšinou a majoritou.

Abychom ale mohli částečně pochopit postoje a styl života Romů v dnešním světě, je potřeba nehlédnout do jejich historie a seznámit se s jejich společenstvím, který byl po staletí narušován okolním světem.

Migrace z Indie přes Blízký východ do Evropy probíhala v několika vlnách. Lingvističtí odborníci tvrdí, že Cikáni odešli z Indie před rokem 1000. Jako důkaz předkládají to, že romský jazyk nevykazuje lingvistické změny, ke kterým došlo v indických jazycích po tomto datu. Jiní vědci ale v současné době připouštějí, že je zde možnost, že poslední lidé z Indie odešli v 11. století. V té době v Indii v oblasti Rádžputu probíhala invaze Mahmúda z Gazny a později válka s muslimy (Kenrick, 2003).

1.1 Původ Romů

Výzkumy pátrající po prapůvodním území Romů zavedly vědce vždy především k lingvistice. V nynější době, je vědecky prokázáno, že romština má kořeny v sanskrtu a je jedním z odvětví indického jazyka. Proto se také většina vědců domnívá, že Romové pocházejí z území Indie z dob mohendžodárské a nebo harappské kultury. Tak jako u každé teorie existují její příznivci, tak existují i ti, kteří teorii původ v Indii popírají a tvrdí, že Cikáni jsou původem z Evropy, byli ze sociálních důvodů vyloučeni ze společnosti, a proto žili na jejím okraji (Kenrick, 2003). V romské historii se musel vyskytnout natolik silný faktor, aby způsobil proces migrace Romů z Indie.

Migrace není jev, který se uskuteční ze dne na den, má své příčiny, proč nelze už nadále setrvávat na jednom místě. V případě Romů byly důvodem k migraci změny a nepokoje v severozápadní Indii – nájezdy Hunů, Arabů a nakonec i Turků. Tuto oblast tvořila velká spousta malých království, která mezi sebou válčila a také se snažila dobít další území, zejména na jihu.

„K opuštění jejich pravlasti docházelo postupně, pravděpodobně mezi 3.-10. stoletím n. l. v několika migračních proudech v průběhu několika staletí“ (Davidová, 2009).

Motivací k odchodu prvních skupin se stalo podrobení území Pákistánu Peršany. Oblast se stala perskou kolonií. První zmínky o emigraci Romů z Indie pocházejí z let 241-272, kdy ze severu Indie začali odcházet lidé do Persie, protože zde byli nesrovnatelně lepší životní podmínky. Lidé odcházeli především za prací.

V době perské kolonizace začaly vznikat i nové sociální vazby. Domlouvaly se sňatky mezi Peršany a nově příchozími z Indie a tak vznikla nová etnická skupina „Domů“. DOM = člověk – později se D změnilo na R a tak se vyvinul název „ROM“ (Horváthová, 1998).

Romové jsou tedy s největší pravděpodobností potomky této skupiny Domů, kteří v minulosti i současnosti patří v Indii k nejnižším kastám společnosti a jsou vykonavateli podřadné práce.

Část historie Romů probíhala i pod nadvládou Arabů, která vznikla při odvezení mnoha Indů na Blízký východ, kde je donutili osídlit území okolo veletoku Tigris a začali je nazývat „Zottové“. Tito osadníci hospodařili s buvolí a později byly výběřčími poplatků od kupců, kteří projížděli v říčních kanálech. To se stalo problémem pro arabského vládce Bagdádu a proto na Zotty vyslal vojsko, které je přemohlo. Po dobytí tohoto území vojáky řecké armády se Zottové stali obyvateli Byzantské říše, které měla územní rozsah z Asie až do východní Evropy.

1.2 Romové v Evropě

Část Romů se do Evropy dostala přes Bosporský průliv. Romové Východu odcházeli z několika důvodů – morová epidemie, porážka Řeků Turky, bitva u Aleppa a postup Mongolů. Z tohoto můžeme teda vyvodit, že západní Evropa neposkytovala žádné „lákadlo“, ale byla spíše považována na bezpečné místo.

„Za nejstarší písemnou zmínku o Romech v Evropě se považuje záznam v rukopisu Život svatého Georga Antonita, který napsal Antoniův žák Malý Georg kolem roku 1068 v klášteře Iberon na hoře Athos“ (Mann 2001).

První zmínky o cikánských skupinách pocházejí z období 15. a 16. století. Lidé jim říkali Bohémové nebo Saracéni. „*Slovo Saracén tehdy znamenalo „pohan“ nebo „divoch“*“ (Kenrick 2003).

Z Indie si Romové přinesli své zvyky, které se v průběhu historie mírně měnily a prolínaly s evropskými zvyklostmi. V Indii se typicky zobrazuje bůh Šiva s trojzubcem – trušul. Ve chvíli, kdy se Romové setkali s křesťanstvím a křesťanským symbolem kříže, začali jej nazývat stejně: trušul. Dalším příkladem vtělení boha, který si Romové v evropské kultuře našli byla černá bohyně Kálí, kterou pro ně ztělesňovaly černé sochy Panny Marie.

O tom, že Romové překonali cestu z Indie do Evropy, svědčí i slova, která jsou součástí romského jazyka, ale byl převzata například z perštiny nebo arabštiny. Na Blízkém východě žije spousta skupin původem z Indie, kteří i dnes hovoří řečí velmi podobnou indickým dialektům.

Podle Ladányiho a Szelényiho (2001) existují v zemích střední Evropy tři způsoby (systémy) klasifikace romské populace: sebeidentifikace respondentů, klasifikace podle „expertů“, kteří jsou ve styku s Romy (například učitelé, úředníci na místní úrovni, policisté, zdravotnický personál a další) a jako poslední klasifikace podle výzkumníka v terénu.

1.3 Romové v České republice

„Na území českých zemí žijí Romové již nejméně od 14. století.“ (Davidová, 2004)

Romská populace na území České Republiky je velmi různorodá. Rozdíly spatřujeme v různých odvětvích života – jazyk, zvyky, typy povolání, životní styl.

V České Republice jsou Romové skupinou, která je objektem řady předsudků.

Stav podřízenosti a vyloučení je výraznou složkou romské zkušenosti. Od chvíle, kdy je možné doložit přítomnost Romů v Evropě, docházelo k jejich politickému, společenskému, kulturnímu a ekonomickému vytlačování ze strany majoritní společnosti na daném území.

1.3.1 Období do 20. století

V roce 1697, po vydání dekretu císaře Leopolda I., ve kterém byli Romové nazváni „psanci, postavení mimo zákon“ pronásledování a jejich zabití nebylo považováno za trestný čin (Davidová 2004).

Období 17. století bylo dobou největšího zesílení protiromské represe, které nebylo dodržováno všude stejně a důsledně. Období relativního klidu se střídala s obdobími pro Romy nebezpečnými. Vydávání podobných zákonů, jako byl císařský dekret, se několikrát opakovalo. V této době byla majoritní společnost pro Romy největším nepřítelem. Tohle období se stalo základním kamenem pro vytvoření hluboké nedůvěry a vzájemných patologických vztahů mezi majoritní společností a romskou minoritou. Tehdy se romské rodové svazky ještě více upevňovaly, protože to byla pro Romy jediná možnost, jak mohli zůstat soběstační a na okolí nezávislí. Romská komunita se proto stala pro její členy jediným místem, ve kterém mohli nalézt ochranu, pomoc a lásku. Byl to pro ně jediný skutečný domov na cestách (Davidová, 2004).

Až v období vlády Marie Terezie a Josefa II. se přístup k Romům stal méně represivním. V této době se ale jejich komunita musela podvolit silným asimilačním opatřením (Davidová, 2009).

1.3.2 1. polovina 20. století

V případě České Republiky a Československé Republiky existují v minulosti tři období státního zájmu nebo nezájmu o populaci Romů. Je to období mezi roky 1918-1945, poválečné období a období po listopadu 1989 (Guy, 1998).

V období mezi roky 1918-1945 se snaha veřejných orgánů zaměřovala na znemožnění kočovného života Romů, kteří žili v přechodných táborech s přenosnými příbytky. Následně je chtěli přinutit k trvalému usídlení. Vznikala opatření zaměřená na zákaz kočování, která se setkala s odporem majoritní společnosti. Snaha o statistické podchycení romské populace vyústila až v nelichotivé prvenství pro Československo, protože vydala důkladně propracované protiromské zákony, které posloužili jako vzor jiným evropským zemím. V této době rostly nepřátelské projevy majority proti Romům, které vyústily v místní pogromy a pak v období druhé světové války k myšlence „definitivního“ řešení (Nečas, 1999).

V roce 1927 stát vydal zákon č. 117/27 Sb., O potulných cikánech. Tento zákon se vztahoval na Romy, ale i osoby „žijící cikánským způsobem“. Na základě tohoto zákona stát vydal téměř 37 000 tzv. cikánských legitimací. Tahle evidence se v době holocaustu stala podkladem pro výběr Romů do pracovních a koncentračních táborů. (Davidová, 2004)

Poválečné období započalo masovou migrací Romů z oblastí Slovenských vesnic do městských průmyslových center severní části Čech a Moravy. Rodiny se přestěhovaly do oblastí, které byly opuštěné po odsunu německých obyvatel. Komunistická politika v padesátých letech přešla od násilných a donucovacích nařízení k asimilačně-převýchovné politice (Fónadová, 2014).

Důvodem pro poválečné stěhování Romů, byla možnost změny v materiálně-ekonomické oblasti (zaměstnání, bydlení), v oblasti vzdělávání a sociálně zdravotních podmínek. Důležitým bylo také jiné společenské klima nového místa pro bydlení. Tyto faktory se následně odrazili v míře sevřenosti nebo otevřenosti romské komunity (Davidová, 2004).

1.3.3 2. polovina 20. století

V polovině 50. let se začalo mluvit potřebě řešit tzv. cikánskou otázku. Komunistickou stranou bylo rozhodnuto o státem řízené asimilaci Romů a v roce 1958 byl schválen zákon č. 74/58 Sb., o trvalém usídlení kočujících a polokočujících osob. Tento zákon byl aplikován v praxi tak, že proběhl soupis sčítání a násilným usazením. Cílem státem řízené asimilace byla snaha začlenit romskou minoritu mezi ostatní obyvatelstvo, smazat rozdíly mezi majoritní a minoritní společností. Nástrojem pro začleňování se stal například zákaz užívání romského jazyka, ničením jejich tradičních hodnot nebo rušením řemeslných dovedností. Specifické znaky romské kultury byly ostře potlačovány. Důsledkem bylo vytvoření morálního vakua okolo rodin, ztráta hodnotového systému, rodových autorit a vnitřních rodových vazeb, na kterých byly romské komunity po staletí vystavěny. Česká duchovní kultura byla pro Romy těžko srozumitelná, proto rychleji přebírali například znaky materiální kultury, na jejichž základu chtěli demonstrovat srovnatelnost s majoritní společností. Tradiční romské pozitivní hodnoty mizely rychle a následně byly nahrazeny negativními projevy života, které byly odpozorovány ze sociálně patologického prostředí průmyslovém a městském prostředí (Davidová, 2004).

V zájmu co nejrychlejšího přizpůsobení se Romů zavedla československá vláda řadu dalších opatření, zaměřující se především na čtyři oblasti: povinné zaměstnání, administrativní řešení bydlení sociálně znevýhodněných obyvatel ze státních peněz, rozptýl romských rodin mezi majoritní společnost a prosazování zákonné povinnosti školní docházky a účast v systému zdravotní péče (Ivanov, 2002).

Na začátku 70. let dochází ke změně ve smýšlení a koncepci represivních opatření nahrazuje koncepce „společenské integrace“, která klade důraz na výchovu, vzdělání a sociální zabezpečení Romů (Šotolová, 2001).

Dosažené výsledky navzdory dílčím úspěchům jako byly například lepší školní docházka, lepší bydlení rodin a kvalitnější zdravotní a sociální péče však svědčily paradoxně spíše o institucionálním rasismu a diskriminaci, protože materiální faktory byly přeceněny a také byla ignorována etnokulturní specifika. V době socialismu příslušníci romského etnika zpravidla nezískávali vyšší kvalifikaci, a do sociálně významných sítí se začleňovali jen výjimečně (Horáková 1998, Nečas 1999).

„Téměř čtyřicetileté období asimilačních tlaků na romské obyvatelstvo ze strany totalitní společnosti se výrazně negativně odrazilo zejména v rozbití jeho tradičního hodnotového systému, v postupné ztrátě identity, rodových a mnohdy i rodinných autorit (Davidová, 2001).

1.3.4 Po roce 1989

Změny ve společenském uspořádání se Romům dostalo po listopadu 1989, kdy byli Romové uznáni jako etnikum, dostali možnost rozvíjet svůj jazyk a kulturu, vydávat v romštině tiskopisy (časopisy a knihy), bylo jim umožněno dosahovat vyššího vzdělání. Změny ale nebyli jen pozitivní, ale také negativní. Období po roce 1989 přineslo propad většiny Romů do nezaměstnanosti a nové problémy v sociálně ekonomické oblasti. (Davidová, 2001).

Vzájemné vztahy mezi majoritní společností a částí romské minoritní společnosti zhoršují předsudky a rasistické projevy. Vzájemné vztahy jsou také ovlivňovány zprávami v médiích, které často pramení z neznalosti, ale velmi negativně ovlivňují veřejné mínění (Davidová, 2005). Také podle Nečase (2002) média postrádají potřebnou míru objektivitu a vyrovnanosti. Ve zprávách v médiích se zdůrazňuje nebo označuje romský původ pachatelů

trestných činů, ale nepoukazuje se na příčiny aspektů, které k takovému jednání vedly. Méně se pak média věnují otázkám sociálních problémů romské menšiny a naprosté minimum pozornosti je věnováno rasovému násilí páchaného na Romech. Média tak podávají výsledný obraz Romů jako velmi negativní.

Podle Nečase (2002) se následkem marginalizace a propadu Romů na sociální okraj a dno společnosti, stejně jako nárůstu projevů xenofobie a umírněného rasismu české společnosti, v soužití majoritní a minoritní společnosti postupně hromadily vážné problémy, kterými se zvětšovalo mezietnické napětí, a dozrávaly mezietnické konflikty. Tím se pak dále prohluboval vzájemný odstup, kdy se ze strany majority společnost uzavírala a z její strany docházelo k rasové diskriminaci, rasově motivovaným verbálním útokům i k fyzickému napadání příslušníků romské menšiny.

2 VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ DÍTĚTE V ROMSKÉ RODINĚ

Podle Fónadové (2014) jsou Romové v současné české společnosti jako etnická skupina systematicky znevýhodňováni v životních standardech, ve vzdělávacím systému i na trhu práce. Jejich životní šance ve výše zmíněných oblastech jsou ve srovnání s majoritní skupinou nesrovnatelně menší. Protože je ale pracovní trh zdrojem materiálního zabezpečení a faktorem společenského postavení, tak omezení příležitostí na trhu práce poukazuje na socioekonomického znevýhodnění Romů.

Sirovátka (2003) však upozorňuje na to, že v laické rovině bývá etnická příslušnost nesprávně považována za specifickou míru nezaměstnanosti etnických skupin. „Situace člověka na pracovním trhu se promítá do kvality života jedince a celé jeho rodiny. Co se Romů týče, bývá závislost na sociálních dávkách považována za důležitý ukazatel příjmové situace domácnosti“.

V současném českém vzdělávacím systému je status romského dítěte velmi nízký, což omezuje jeho nároky na vzdělání a do budoucna i nároky na povolání (Fónadová, 2014). Fónadová (2014) také tvrdí, že postoje učitelů k dětem se kromě „přímého výkonu“ dítěte utvářejí i na základě postojů, které dítě k zastává vůči výukovému procesu.

2.1 Specifika výchovy v romské rodině

Romové jsou silně zaměřeni na přítomnost, což souvisí s jejich způsobem životem v minulosti. Nejprve jako kočovníci a následně jako štvanci se snažili vždy především přežít. Romové nikdy neměli jistou budoucnost a proto se zaměřují spíše na minulost a pohled do budoucnosti je spíše potlačen. To je také možnou příčinou toho, proč romští žáci nejsou ve velké míře cílevědomí – přemýšlení nad budoucností jim není tak blízké (Říčan, 1998 cit. podle Pavelčíková, 2004).

Děti jsou v romské rodině vychovávány liberalistickým způsobem. To znamená, že se jim ponechává naprostá volnost. Výchova probíhá nesystematicky a bez časového plánu. V rodině se vždy rodiče starají o nejmladšího z potomků, a čím je dítě starší, tím větší zodpovědnost přebírá samo za sebe. Jelikož rodiče už berou staršího potomka za samostatného jedince, tak dochází k urychlení procesu dospívání. „Romské dítě nemá v rodině individuální význam, není na ně koncentrována veškerá pozornost a péče, protože je zpravidla od samého začátku jedním z mnoha“ (Vágnerová, 1997).

V dětství se o děti stará především matka. Otec jako vychovatel nastupuje až v období puberty. Děti jsou pro Romy největším bohatstvím. Čím více má rodina dětí, tím lépe, protože rodina je základním prvkem celého romského etnika. Zakládají si na velkých rodinách, proto je pro ně přednější kvantita (Bohm, 2005).

2.2 Vzdělání

Pro správné uchopení tématu vzdělání je potřeba jej odborně definovat. K tomuto účelu nám poslouží definice Grecmanové (1999, s. 64): „Vzdělávání můžeme chápat jako proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti. „Tento proces tvoří část tak zvané výchovy v širším slova smyslu (veškerého cílevědomého, plánovitého, řízeného a záměrného působení na člověka nebo podle některých autorů i nezáměrného ovlivňování), jejíž součástí je rovněž vytváření mravních, estetických, tělesných a pracovních schopností, zájmů a návyků, což se označuje také jako výchova v užším slova smyslu.“ „Výchova v širším slova smyslu je tak syntézou výchovy v užším slova smyslu a vzdělávání.“

Ve své pravlasti – Indii- se mladí Cikáni učili dovednostem od svých otců. Podobně tomu bylo po staletí migrace i po jejich příchodu do Evropy (Hanzal, 2004).

Velká negramotnost Romů byla téměř vždy příčinou zkrachovalých pokusů o zařazení romské populace do majoritní společnosti po dobu několika staletí. Pro své profesní uplatnění, kdy se Romové věnovali především pomocné a manuální práci, vzdělání nepotřebovali. Většina dospělých Romů se v průběhu historie obávala toho, že škola jim jejich děti odcizí, tudíž jej ani nevyhledávala (Pavelčíková, 2004).

„Romové tradičně majoritnímu vzdělání nepřikládají vysokou hodnotu, k institutu školy nemají přílišnou důvěru“ (Kajanová, Urban, 2009).

Nedůvěra Romů vůči škole a vzdělání je rodiči přenášena na dítě. Tuhle nedůvěru je potřebné změnit. Romské děti často chybí ve škole z malicherných důvodů, mezi které patří například chybějící peníze na svačinu nebo čistě proto, že se dítěti nechce. Následkem toho má dítě vysokou míru absenci ve škole, která je zaviněna malou snahou rodičů. Pro zlepšení této situace je důležité budovat vztah mezi školou a rodiči žáka. Tento vztah a komunikace, která by k němu měla vézt, by měly být především pozitivní (Říčan, 1998).

Jedním z úkolů školy jako instituce je pomoci žákovi ve chvíli, kdy se má rozhodnout o další profesní dráze. Tato pomoc by měla být prováděna kvalifikovaně s ohledem na prostředí, ze kterého žák pochází a ve spolupráci s rodinou žáka.

Prostor pro pomoc při volbě budoucího profesního zaměření poskytuje výchova k volbě povolání na základních školách. Jedná se o učivo, které bylo zařazené do vzdělávacích obsahů společenskovedních předmětů s jasným cílem rozvíjet dovednosti vedoucí k sebezpoznání, dovednosti důležité pro práci s informacemi (vyhledávání, třídění, hodnocení). Pomocí v rámci romské problematiky se zabývají i občanská sdružení, nadace a jiné organizace.

2.2.1 Legislativa

Legislativní zakotvení změn, které mají vézt k rovnému přístupu ke vzdělání všech osob bez rozdílu a bez ohledu na stupeň jejich sociálního znevýhodnění nebo zdravotního postižení, přinesl *zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. Podle tohoto zákona je vzdělávání založeno na zásadách:

- rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
- zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
- vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,
- bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,
- svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,

- zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
- hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,
- možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

Dále se podle tohoto zákona mezi obecné cíle vzdělávání řadí:

- rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
- získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého.

Vzdělávání žáků národnostních menšin se věnuje § 14 školského zákona, ve kterém jsou popsány podmínky, při jejichž splnění je možné v obci zřídit třídu ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny v mateřských, základních a středních školách. Mezi tyto podmínky ze zákona patří:

- Třídu mateřské školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 8 dětí s příslušností k národnostní menšině, třídu základní školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 10 žáků s příslušností k národnostní menšině; mateřskou školu nebo základní školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 12 dětmi nebo žáky s příslušností k národnostní menšině v jedné třídě.
- Třídu příslušného ročníku střední školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 12 žáků s příslušností k národnostní menšině; střední školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za

předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 15 žáky s příslušností k národnostní menšině.

V § 16 školského zákona je zahrnuto vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Za dítě, žáka nebo studenta se vzdělávacími potřebami je v tomto zákoně chápána „osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření“.

V odstavcích 2,3 a 4 § 16 školského zákona jsou specifitěji vymezeny pojmy podpůrná opatření, typy podpůrných opatření a také možnosti uplatnění podpůrných opatření.

Podpůrná opatření spočívají v

- poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,
- úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,
- úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,
- použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob (11a), Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,
- úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,
- vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
- využití asistenta pedagoga,
- využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů, nebo
- poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.

Podpůrná opatření se podle školského zákona člení do pěti úrovní podle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. V zákoně je také řečeno, že podpůrná opatření různých druhů, lze mezi sebou kombinovat. Podpůrná opatření prvního stupně škola nebo školské zařízení smí uplatňovat i bez doporučení školského poradenského zařízení. Podpůrná opatření druhého až pátého stupně lze uplatnit pouze s doporučením školského poradenského zařízení. Dále je k uplatnění podpůrného opatření zapotřebí informovaného souhlasu buď zletilého žáka či studentu nebo zákonného zástupce dítěte či žáka.

2.2.2 Romové a vzdělání

„To, že Romové nepřisuzují vzdělání vysokou hodnotu, může být způsobené tím, že vzdělání v romském životě nebylo nikdy rozhodujícím faktorem. V životě plném diskriminace se mohlo vzdělání málokdy uplatnit a naplno využít“ (Nečas, 2002).

Pro vyobrazení tématu vztahu Romů ke vzdělání využila Hübshmannová srovnání romských a českých dětí: „České dítě musí vstávat, když ho rodiče vysypou z postele, třebaže se mu chce ještě spát. Musí jít v přesnou hodinu, i když nemá hlad, a když má hlad, musí počkat, až se zase dostaví hodina dalšího jídla. České dítě musí jít tam, kam mu rodiče přikážou, i když se mu nechce. Romské dítě jí, když má hlad, vstává, když se probudí a jde spát, když je ospalé. Třeba o půlnoci. Nemusí být pořád ve střehu a napjaté, aby něco neudělalo špatně. Romské dítě se učí tím, že vidí a vnímá, co dělají druzí. Nikdo je nedrezíruje, učí se jaksi samočinně. Také ho nikdo nenutí, aby se učil něčemu, co mu není od Boha dáno. Když máš dobré ucho, vezmi housle a hraj, když nemáš dobré ucho, tak na ty housle radši nesahej, a jdi dělat, k čemu tě Pán Bůh předurčil. Však v tobě nějaké schopnosti jednou probudí“ (1998, s.117,118).

„Jedno z hledisek, která ovlivňují možnost se vzdělávat, spatřují odborníci v rozdílnosti romského jazyka a vyučovacího jazyka“ (Bartoňová 2005). Čeština, kterou Romové užívají spolu s romštinou, zůstává etnolektem s mnoha dialektismy, který je od hovorového a tím více i od spisovného jazyka využívaného ve školách velmi vzdálen (Nečas, 2002).

Kajanová a Urban (2009) řadí mezi hlavní příčiny školní neúspěšnosti romských dětí tyto: neporozumění českému jazyku, špatná výslovnost, nepozornost a nesoustředěnost – problémy adaptace na školní režim, plochá komunikace, malá slovní zásoba, neschopnost vyjádřit se a pojmenovat věci a činnosti. Tyto příčiny dále spojují se sociálním vyloučením.

Bartoňová (2005) považuje za příčiny školní neúspěšnosti romských dětí tyto: jiné kulturní a hygienické návyky, motivace k učení, špatná soustředěnost, krátkodobá pozornost, pasivní příjem informací, neschopnost systematicky pracovat.

Problém ve vzdělávání romských žáků začíná již před nástupem do povinné školní docházky, protože velmi malá část dětí, vzhledem k výši poplatků, navštěvuje mateřskou školu, především poslední ročník (Kajanová, Urban, 2009). Romské dítě není vedeno k samostatnosti, protože v jejich velké rodině se nepočítá s tím, že by se někdy měl jedinec rozhodovat sám za sebe. Rozhodování probíhá v kruhu rodiny a příbuzných, kde se může každý k dané věci vyjádřit. Děti ale nejsou vedeny k čekání na to, až jim někdo udělí slovo, protože v tak velkém počtu osob by na ně nemusela přijít řada. Proto „jsou děti vychovávány nebát se říct svou myšlenku. Ve škole se pak takové dítě jeví jako nevychované a drzé“ (Sekyt in Šišková, 2008).

Dalším problémem jsou testy zjišťující školní zralost, které absolutně nezohledňují etnické a kulturní odlišnosti. Tak se následně žáci dostávají do školních poradenských pracovišť, kde jsou zařazeni mezi žáky se specifickými potřebami vzdělání. Dříve tyto děti putovaly místo do základních škol do škol zvláštních. Při nástupu žáků do základní školy se musí romští žáci vyrovnávat s jazykovými, sociálními i psychickými bariérami, které je distancují od ostatních žáků. Obzvláště od 5. ročníku základní školy jsou tyto bariéry možnou příčinou opoždění žáků, jejich neúspěšností a propadáním. Stejně tak je to možná příčina pro problémy s chováním, záškoláctví a jiné sociálně patologické chování (Nečas, 2002).

Rodiče se ve většině případů nesnaží dítě pozitivně motivovat ke vzdělávání. Škola je pro ně jen nutným zlem. Tak již od začátku vstupuje do vzdělávacího procesu dítě se záporným vztahem jak ke škole, tak i k pedagogickým pracovníkům. Podle Turzáka a Vanečkové (2010-2011) jsou romské rodiny ze sociálně znevýhodněného prostředí charakterizované jiným žebříčkem hodnot, který má spojitost s jiným životním stylem, socio-ekonomickým standardem a dalšími charakteristickými rysy rodiny. V daném hodnotovém žebříčku není vzdělání vnímáno jako priorita. To výrazně stěžuje proces adaptace romského žáka na prostředí školy a vztah mezi školou a rodinou žáka.

To, že Romové nepřikládají vzdělání velkou hodnotu, vede k problémům při pozdějším hledání zaměstnání a následné absenci finančních prostředků. „Úspěch romského jedince má význam jen v tom, co přináší skupině a v čem uspokojuje její potřeby“ (Vágnerová, 1997).

„V důsledku horších sociálních podmínek ve výchově dětí, podceňování úlohy vzdělání a kvalifikace i nedostatečné znalosti českého jazyka dosahuje vzdělanostní úroveň Romů ve srovnání s ostatním obyvatelstvem nevysokých hodnot“ (Nečas, 2002). Vlivem výše zmíněných faktorů se status romského dítěte v českém vzdělávacím systému velmi snižuje. To je následně bariérou pro jeho vzdělanostní vyhlídky, vzdělanostní aspirace a vzdělanostní šance (Fonádová, 2014).

Podle Balvína (2008) je zkvalitňování výchovy a vzdělávání romských žáků jedním z pilířů konceptu integrace romské komunity do majoritní společnosti. Tato koncepce není zaměřena jen na školství, ale je součástí celé řady změn, které jsou zakotveny v koncepci romské integrace. Kromě úsilí o odstranění rasové diskriminace „je nutné rozvíjet vyrovnávací postupy zaměřené na osoby, které jsou ve znevýhodněné situaci z různých sociálních a historicky podmíněných důvodů“. Ani důsledný boj proti diskriminaci, který je sám o sobě dlouhodobým procesem, nebude stačit k odstranění znevýhodnění, které se zde vytvářelo po několik generací.

3 PROFESNÍHO UPLATNĚNÍ ROMSKÝCH ŽÁKŮ

3.1 Tradiční Romská řemesla a způsob obživy

Skupiny Romů, kteří žili na našem území již za vlády Marie Terezie a Josefa II., v oblasti Čech a jižní Moravy byli většinou řemeslníci, kováři, pomocníci zemědělství a košíkáři (Davidová, 2004).

Mezi tradiční řemesla patřilo v minulosti zejména kovářství, kotlářství, brusičství, drátenictví, košíkářství a ševcovství. Jsou to řemesla, kde bylo zapotřebí určité zručnosti a kreativity. Umělecké cítění Romů zde našlo své uplatnění. Nejen tyto důvody byly podstatné. Podstatnější bylo, že se tyto práce daly vykonávat kdekoliv. Všechny potřebné nástroje si řemeslník vezl s sebou. Díky kočovnému způsobu života, obohacovali novými technologiemi nové kraje (Horváthová, 1998).

V minulosti se také Romové živili uměleckou činností, jako akrobati, krotitelé zvířat, divadelní umělci. V jejich uměleckém životě nechybělo ani umění magie. Pro starousedlíky to představovalo rozptýlení od běžného života. Tímto si vydělali nějaké peníze a zase se přesunuli do jiné vesnice. Tyto potulné cikány můžeme považovat za předchůdce cirkusáků a kolotočářů (Horváthová, 1998).

V době kdy začalo násilné usazování, se Romové rozdělili na dvě skupiny. Ta chudší se živila sběrem a prodejem použitého zboží. Bohatší část provozovala koňské handlířství. Často ale přicházeli k penězům žebráctvím, loupežnictvím a romské ženy prostitucí (Horváthová, 1998).

3.2 Současné způsoby obživy

Komunistický režim kladl na jedné straně důraz na odstranění ngramotnosti Romu a zavedení pravidelné docházky dětí do základních škol, na druhé straně obecnější koncept politiky nepodporoval všeobecný rozvoj vyšší romské vzdělanosti. S přijetím zákona č. 74/58 Sb., o trvalém usídlení kočujících a polokočujících osob „...stát preferoval přípravu romské mládeže pro výkon dělnických povolání, považovaných všeobecně za základ budování tzv. socialistické společnosti. Význam vzdělání znevažovaly akce namířené proti intelektuálům...masové přerazování úředníků do výroby a preference dělnického původu v kariéřním postupu. Zejména v padesátých letech patřila k symbolům režimu manuální práce.“

(Pavelčíková, 2004). To vedlo k tomu, že byly (nejen) romské děti přibírány do pracovního procesu.

Od poloviny 50. let 20. století se zvýšily snahy o zvýšení vzdělanosti romské minority. Zaměřené byly jak na děti, tak i dospělé. Boj proti negramotnosti byl velmi často neúspěšný. Příčinami tohoto neúspěchu byla domácí příprava, na kterou Romové neměli dostatečné podmínky. Od 60. let se zlepšila docházka romských dětí do školy, takže úroveň negramotnosti klesala (Pavelčíková, 2004). Mnohé z romských rodin se dokázaly dostat na úroveň průměrné majoritní společnosti. „Vytvořila se romská intelektuální elita, ale i romští podnikatelé, zbohatlí velice rozmanitou aktivitou“ (Vágnerová, 2004).

Romské rodiny přicházely do pohraničních a průmyslových měst nejčastěji kvůli zaměstnání. V moderní a industriální socialistické společnosti přestala tradiční romská řemesla a profese plnit ekonomickou a sociální funkci (Nečas, 2002).

3.3 Nezaměstnanost

„Velká část Romů v České republice je dlouhodobě nezaměstnaná a závislá na sociálních dávkách“ (Nečas, 2002). To se netýká jen jednotlivců, ale mnohdy celých rodin. Jelikož se v sociální politice uplatňuje princip občanské rovnosti, který nedovoluje specifický přístup k etnické nebo národnostní skupině. Tím, že stát poskytováním přídavků na děti, příspěvků na bydlení a dalších dávek zabezpečoval sociálně znevýhodněným občanům základní životní podmínky, stalo se tohle vyplácení dávek standardním zdrojem obživy romských rodin (Nečas, 2002).

Před revolucí velká část Romů zastávala dělnické profese a zemědělské dělnické profese o z důvodu potřeby nižší pracovní kvalifikace. Po revoluci poptávka po dělnických profesích klesla a současně se Romové začali potýkat při žádosti o zaměstnání s projevy diskriminace (Kajanová, Urban, 2009).

Majoritní společnost po revoluci přehlížela potřeby romské komunity při vstupu na nový, složitý a zcela odlišný trh práce a nahlížela na Romy jako na zátěž, která brzdí transformační proces společnosti (Kaplan, 1999).

„Mnohé romské domácnosti žily a hospodařily “ze dne na den“: kolem termínu výplat a sociálních podpor bylo a někde dosud je soustředěno několik tučných dnů, kdežto zbývající čas vyplňují dny hubené. V několika dnech se pak slaví a užívá, ve všech ostatních se nařiká a živoří. To vše souvisí s tradičním chápáním života, orientovaným pouze na přítomný okamžik, neohlížející se k věřejšku a bez jakýchkoli starostí z příštích dnů“ (Nečas, 2002).

„Co se týká životního standardu Romů, závislost na sociálních dávkách je považována za důležitý ukazatel příjmové situace domácnosti“ (Fonádová, 2014). Nízké sociálně-ekonomické postavení Romů pak opět posiluje negativní stereotypy a předsudky majority vůči Romům. Extrémní nezaměstnanost také vede k sociálnímu propadu Romů, tím k dalšímu chudnutí a rozkladu mravních zásad. Současně tím posiluje sklony k životu závislém na sociálních dávkách a k nárůstu hladiny sociálně patologických jevů.

Důležitým aspektem v procesu snižování míry nezaměstnanosti je míra vzdělání. Zvýšit své vzdělání nebo profesní kvalifikaci mohou Romové prostřednictvím mnoha programů státních i nestátních organizací. Mezi tyto programy můžeme zařadit i kurzy zvyšování funkční gramotnosti, motivační programy nebo rekvalifikační kurzy (Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, 2006).

Dlouhodobá nezaměstnanost může mít také negativní dopady na psychiku. V této souvislosti můžeme hovořit o syndromu dlouhodobé nezaměstnanosti. Mezi znaky tohoto syndromu patří: pasivnost, apatie a rezignace na hledání pracovního místa (Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, 2006).

3.4 Programy státních a nestátních organizací

„Na základě průzkumu o rozsahu a průběhu sociálního vyloučení v Evropě se prokázalo, že v české společnosti jsou ohroženy sociálním vyloučením tytéž skupiny obyvatelstva jako v celé Evropě: etnické menšiny, zdravotně postižení, migranti, izolovaní jedinci“ (Krebs, 2002).

Sociální vyloučení je aktuálním problémem v České republice. Na různé skupiny ohrožené sociálním vyloučením se zaměřují různé organizace, které proti sociálnímu vylou-

čení aktivně bojují. Předmětem níže uvedených organizací a sdružení je právě romská minorita. Tyto organizace se snaží o integraci romské minority do majoritní společnosti a poskytují pomoc v různých oblastech života. Pro nás je nejpodstatnější pomoc v oblasti profese a zaměstnání.

Romské středisko Drom (Brno)

Romské středisko DROM je příspěvkovou organizací statutárního města Brna zřízenou za účelem zajištění podpory městským částem v procesu sociálního začleňování.

Nabízejí služby klientům už od předškolního věku až po věk seniorský. Poskytují služby v oblasti zaměstnání: vzdělávání a poskytování informací související s problematikou vyloučení a uplatnění na trhu práce, pomoc při hledání zaměstnání (Dostupné z: <http://www.drom.cz/>).

Sdružení Romea Praha

Obecně prospěšná společnost ROMEA sdružuje romské a neromské občany. Jejich cílem je podpora boje proti rasismu, rozvíjení dodržování lidských práv, napomáhání k rozvoji demokracie a tolerance ve společnosti.

Nabízené služby v oblasti vzdělání a zaměstnání: antidiskriminační činnost, vzdělávací cyklus o Romech, burza práce, podpora romských studentů vysokých škol pětiletý projekt „Romský stipendijní program pro studenty SŠ a VOŠ“ (Dostupné z: <http://www.romea.cz/>)

Sdružení Romů Severní Moravy

Cílem organizace je podchytit zájem rodiny i dětí o další vzdělávání pomocí organizování volnočasových aktivit a aktivní řešení národnostní otázky obsahující problematiku národnostní nesnášenlivosti, rasismu a xenofobie (Dostupné z: <http://romcentrum.cz/>).

Občanské sdružení „Vzájemné soužití“

Sdružení působí v Ostravě. Toto sdružení je registrovanou apoliticou, nevládní neziskovou organizací, která se snaží vytvářet přátelská stanoviska mezi romskou a neromskou komunitou. Činnost sdružení se zaměřuje především na: poskytování sociálního a právního poradenství, problematiku bydlení a nezaměstnanosti, řešení konfliktů a vyjednávání (Dostupné z: <https://www.vzajemnesouziti.cz/>).

Romské Občanské Sdružení - Karlovy Vary

Organizace, která se podílí na realizaci politiky pro romské etnikum v rámci celého kraje. V rámci činnosti sdružení se realizují aktivity, jejichž cílem je pomoci příslušníkům romské menšiny dosáhnout vyššího vzdělání, zvýšit možnost uplatnění na trhu práce (Dostupné z: <https://rejstrik-firem.kurzy.cz/68782853/romske-obcanske-sdruzeni-karlovy-vary/>).

Státní programy*„Podpora romských žáků středních škol“*

Program MŠMT. Dotační program ministerstva, určený na podporu vzdělávání romských žáků a studentů a jejich rodinám, kterým způsobují náklady na střední nebo vyšší odborné vzdělání činní problémy (Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/program-na-podporu-romskych-zaku-strednich-skol>).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROFESNÍ ORIENTACE ROMSKÝCH ŽÁKŮ

4.1 Úvod

V praktické části bakalářské práce bude následovat výzkum zaměřený na profesní orientaci romských žáků. Ve výzkumu budou podrobně rozebrány a analyzována výsledky dotazníkové šetření, které bylo zpracováno v rámci studia o Romech v České republice.

Domnívám se, že bude velmi zajímavé se podívat, zda jsou například předsudky vůči romské minoritě týkající se zaměstnanosti oprávněné či nikoliv nebo zda se nějak změnilы zažité způsoby v romské komunitě.

4.2 Výzkumný problém

Nezaměstnanost jako sociální problém se týká z velké části právě romského etnika. Za dobu soužití romské minority a majority je to však stále problém nevyřešený. Zárodek nezaměstnanosti může být spatřován již ve chvíli, kdy dítě nastoupí do základní školy nebo ve chvíli, kdy se v 8. a 9. ročníku rozhoduje o svém dalším profesním zaměření.

Pokud budeme vycházet z faktu, že nezaměstnaní jsou nejčastěji lidé s nízkým vzděláním¹ a že většina Romů má nízké vzdělání (Světová Banka 2008: 11), můžeme konstatovat, že právě nízké vzdělání výrazně ovlivňuje vysokou nezaměstnanost Romů. Není to však jediný faktor, který v nezaměstnanosti Romů má své místo. Za další faktor můžeme považovat již v teoretické části zmíněnou nedůvěru romské minority ve školství a také všeobecný názor na nepotřebnost vzdělání.

V této práci bude analyzována situace romských žáků, kteří se právě nyní nachází v situaci, kdy se o budoucím profesním směřování rozhodují. Stejně tak budou analyzovány faktory, které rozhodování žáků ovlivňují, jako jsou například rodina, škola nebo vrstevnické skupiny.

---

¹ Dle statistiky ČSÚ činí míra nezaměstnanosti lidí se základním vzděláním 25,3%, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020510.doc>

Z teoretických východisek a následné sumarizaci informací vyvstávají na povrch některé z otázek týkající se té chvíle, kdy se žáci rozhodují, zdali a kam se budou profesně ubírat. Těmito otázkami jsou:

1. Jaký je postoj žáků k profesním zkušenostem?
2. Kdo je nápomocný žákům při volbě budoucího vzdělání a profese?
3. Kteří významní činitelé jsou důležití při rozhodování žáků o dalším vzdělávání?

4.3 Cíle výzkumu

Cílem bakalářské práce je zjistit jaká je profesní orientace romských žáků na základní škole.

Dílčí cíle:

- Analyzovat postoje žáků k budoucímu vzdělávání. (Chtějí/nechtějí dále studovat)
- Zjistit co nebo kdo pomáhá žákům při rozhodování o jejich dalším vzdělávání.
- Zjistit, jakou roli v rozhodování žáků hraje výchovný poradce ve škole.

Praktická část bakalářské práce je zpracována statistickou procedurou pomocí kvantitativního výzkumného šetření.

4.4 Technika sběru dat

Pro výzkum byla zvolena technika dotazníku. Otázky směřované k profesní orientaci žáků byly otevřené i uzavřené.

Dotazníky byly rozdány v osmi záměrně vybraných školách na území Brna, Přerova, Kojetína, Ostravy a Karviné. Záměrně byly školy vybrány z důvodu komplikovaného vyhledávání škol.

Na základě domluvy s řediteli škol jsem navštívila společně s výchovnými poradci každou třídu a předložila žákům dotazníky. Ve dvou školách mi však bylo sděleno, že do

třídy s vyučujícím jít nemůžu. Dotazníky tedy předkládal některý z členů pedagogického sboru dané školy a já si později vyplněné dotazníky vyzvedla.

4.5 Výzkumný soubor

Při výzkumu jsem pracovala s žáky, kteří ve školním roce 2017-2018 navštěvovali 8. a 9. ročník základní školy, tedy žáci, kteří se rozhodli nebo rozhodují, kam budou směřovat po dokončení povinné školní docházky.

Celkem se výzkumu účastnilo 223 respondentů. Po zpracování výsledků demografických otázek na pohlaví, věk a příslušnost k etnické menšině, byla část z respondentů (42 osob) vyřazena. Do výzkumu pak vstupovalo 181 respondentů.

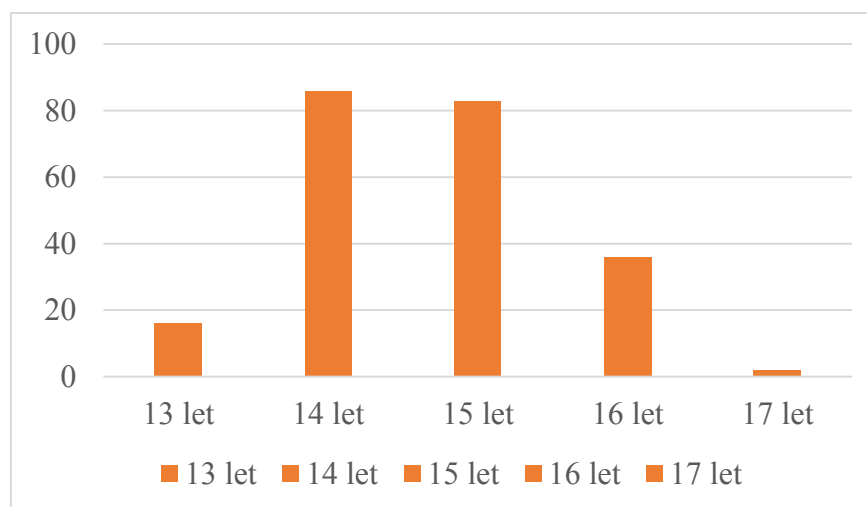
Z celkového počtu respondentů bylo 110 (49,33%) dívek a 113 (50,67%) chlapců.

Tabulka 1: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Četnost	Četnost v %
Chlapec	113	50,67%
Dívka	110	49,33%

Věk respondentů se pohyboval mezi 13-16 lety, výjimečně byl věk respondentů 17 let.

Graf 1: Věk respondentů

Tabulka 2: Věk respondentů

Věk	Četnost	Četnost v %
13 let	16	7,17%
14 let	86	38,57%
15 let	83	37,22%
16 let	36	16,14%
17 let	2	0,90%

V otázkách zaměřených na příslušnost k etnické minoritě, žáci odpovídali takto:

Otázka č. 3: Řadíš se k nějaké etnické menšině?

Tabulka 3: Řadíš se k nějaké etnické menšině?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
ANO	136	60,99%
NE	42	18,83%
Nevyjádření odpovědi	45	20,18%

Na tuto otázku odpovědělo 178 dotazovaných (79,82%). Zbylých 45 dotazovaných (20,18%) u této otázky odpověď neuvedlo. Nevyjádření se k této otázce přisuzujeme nedostatečnému věnování pozornosti respondentů informacím při zadávání dotazníku, následnému nepochopení otázky nebo záměrnému vynechání otázky.

Pokud jsi u otázky č. 3 odpověděl/a ANO, k jaké etnické menšině se řadíš?

Tabulka 4: Příslušnost k etnické menšině

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Romská	164	93,71%
Vietnamská	-	-
Ukrajinská	2	1,14%
Slovenská	2	1,14%
Jiná	7	4,00%

Na tuto otázku odpovědělo celkem 175 žáků, což je 78,48% z celkového počtu respondentů. Nejčastější odpovědí byla možnost „romská minorita“ v četnosti 164 odpovědí (93,71%). Další možnosti odpovědí, které se vyskytovaly, byly ukrajinská a slovenská minorita ve shodném počtu dvou odpovědí (1,14%). Sedm dotazovaných uvedlo jako svou odpověď „jiná“ etnická menšina, což činí v celkovém počtu 4%.

Po vyhodnocení odpovědí z prvních čtyř otázek byly dotazníky rozděleny a dále byly zpracovány pouze dotazníky od respondentů, kteří se řadí k romské minoritě.

4.6 Výsledky výzkumu

Dotazník byl rozdán v 8 záměrně vybraných školách na území Moravy. Výzkumu se zúčastnilo celkem 223 respondentů. Po kontrole demografických otázek následně vyplynulo, že 42 respondentů nespĺňuje podmínky pro účast v dotazníkovém šetření a z výzkumu byly vyřazeni. Do výzkumu se bylo zařazeno 181 respondentů, kteří splňovali podmínky pro vstup do výzkumu – příslušnost k romské minoritní skupině. Po zpracování výsledků byly otázky rozděleny do pěti okruhů podle předmětu, na který jsou zaměřeny. Okruhy podle zaměření: škola, faktory ovlivňující rozhodování, budoucí povolání, rodina, výchovný poradce.

*Škola***Otázka č. 6: Máš zájem se dále vzdělávat po ukončení docházky na základní škole?**

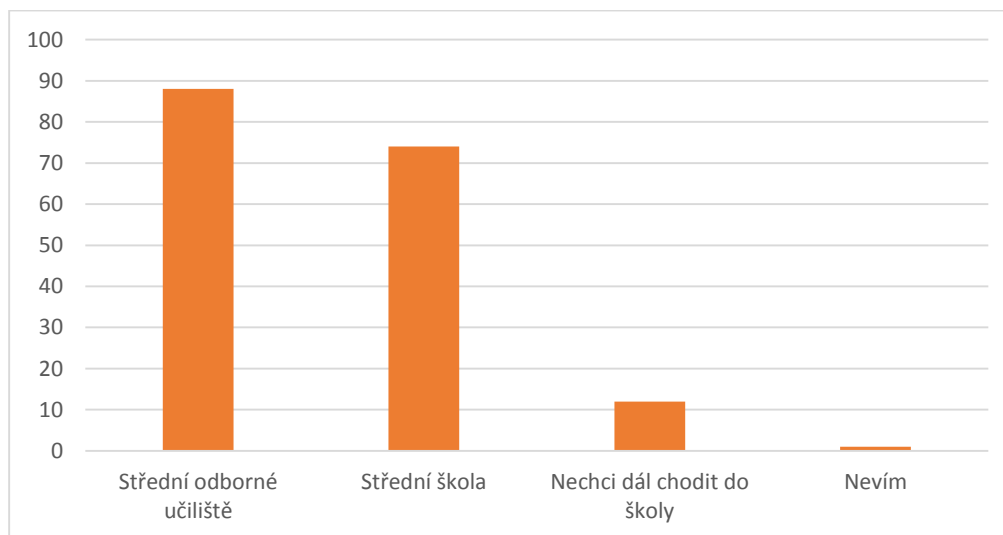
Tabulka 5: Máš zájem se dále vzdělávat po ukončení docházky na základní škole?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
ANO	151	86,29%
NE	14	8,00%

Na tuhle otázku odpovědělo kladně 151 respondentů (86,29%) a záporně 14 respondentů (8,00%). Z celkového počtu nevedlo žádnou odpověď 10 respondentů. Záporně odpovídali ti respondenti, kteří později uvedli, že oba jejich rodiče jsou nezaměstnaní nebo ti respondenti, kteří uvedli, že oba jejich rodiče jsou zaměstnaní.

Otázka č. 7: Po ukončení docházky na základní škole se chceš dále vzdělávat na

Graf 2: Kde se chceš po ukončení povinné školní docházky vzdělávat?

Tabulka 6: Kde se chceš po ukončení povinné školní docházky vzdělávat?

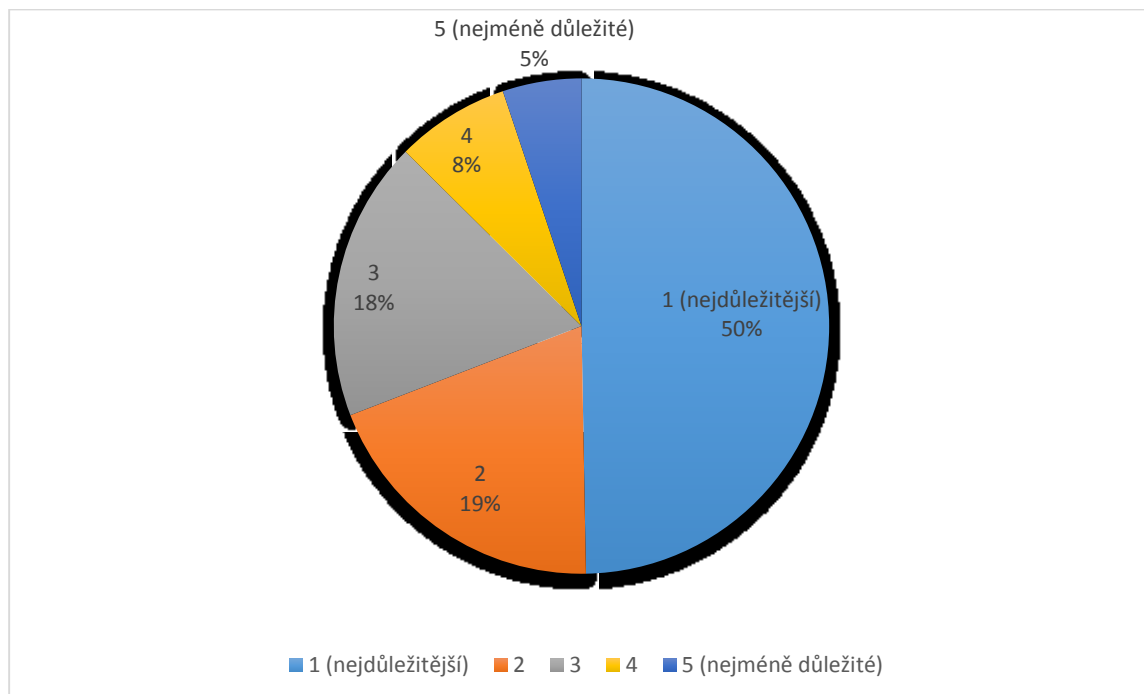
Odpověď	Četnost	Četnost v %
Střední odborné učiliště (ukončeno výučním listem)	88	50,29%
Střední škola (ukončena maturitou)	74	42,29%
Nechci dál chodit do školy	12	6,86%
Nevím	1	0,57%

Na tuhle otázku odpověděli všichni respondenti. Z dotazníkového šetření vyplývá, že nejčastější volbou je střední odborné učiliště, na které míří 88 dotázaných žáků, což je 50,29%. Druhou nejčastější volbou je střední škola ukončená maturitní zkouškou, na kterou zamíří 74 dotázaných žáků (42,29%). Vzdělávací instituci dále nechce navštěvovat 12 žáků (6,86%). Těchto 12 žáků (6,86%) v přechozí otázce odpovědělo, že se nechce dále vzdělávat.

Zbylí dva žáci, kteří si v otázce č. 6 vybrali možnost „Nechci se dále vzdělávat“, zde zvolili možnost „Nevím“. Jelikož prvnímu respondentovi bylo 13 let, lze předpokládat, že ještě není rozhodnutý o svém budoucím směřování. Druhý z respondentů si vybral v otázce č. 7 možnost „Střední odborné učiliště“. Z toho lze usoudit, že do školy chodit sice nechce, ale chápe důležitost vzdělání a proto bude pokračovat ve vzdělávání na středním odborném učilišti.

Otázka č. 9: Jak důležité je pro tebe v životě vzdělání na škále 1-5 (1- nejdůležitější; 5 - nejméně důležité)?

Graf 3: Jak důležité je pro tebe v životě vzdělání?

Tabulka 7: Jak důležité je pro tebe v životě vzdělání?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
1	87	49,71%
2	34	19,43%
3	32	18,29%
4	13	7,43%
5	9	5,14%

Na otázku odpověděli všichni respondenti. Z odpovědí vyplývá, že pro 121 respondentů (69,14%) je vzdělání velmi důležité. Pro 32 respondentů (18,29%) je vzdělání na prostřední přičce, co se důležitosti v životě týče. Jen pro 22 žáků (12,57%) je vzdělání spíše méně důležité až nedůležité.

Podle výsledků si žáci uvědomují důležitost vzdělání v životě. Zároveň zde ale můžeme mít pochybnosti, zda by se vzdělávání umístilo na předních příčkách i v případě, kdy

by žáci měli za úkol srovnat různé životní aspekty, jako jsou zdraví, láska, rodina, peníze a další, podle vlastního uvážení.

Otázka č. 10: Myslíš, že je vzdělání důležité pro získání zaměstnání?

Tabulka 8: Myslíš, že je vzdělání důležité pro získání zaměstnání?

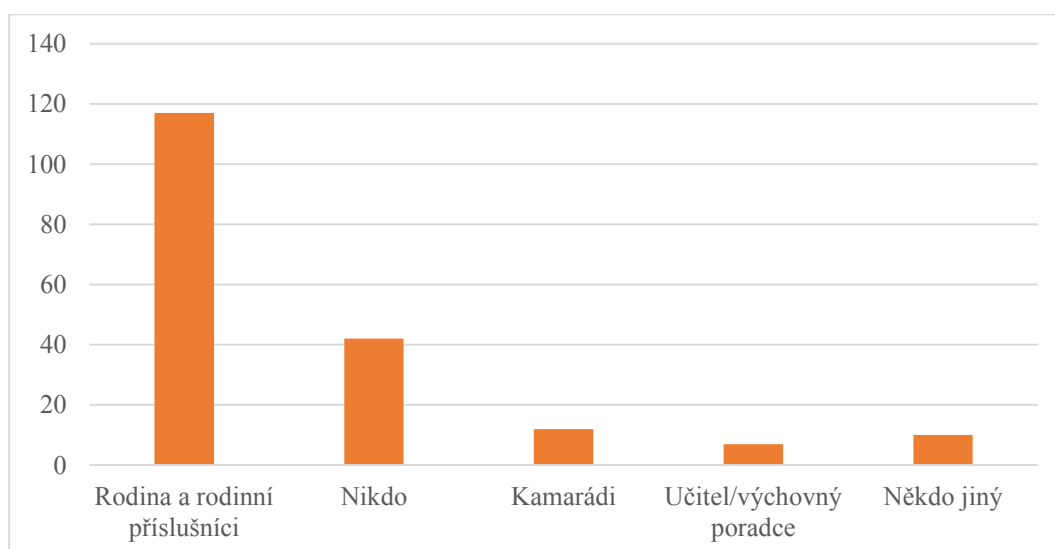
Odpověď	Četnost	Četnost v %
Ano	154	92,22%
Ne	13	7,78%

Na otázku odpovědělo celkem 167 respondentů, 8 nevedlo žádnou odpověď. 154 žáků (92,22%) si myslí, že je vzdělání pro získání zaměstnání důležité a 13 žáků (7,78%) se domnívá, že vzdělání není důležité pro získání zaměstnání.

Faktory ovlivňující rozhodování

Otázka č. 8: Kdo nejvíce ovlivňuje tvé rozhodnutí o dalším studiu?

Graf 4: Kdo nejvíce ovlivňuje tvé rozhodnutí o dalším studiu?

Tabulka 9: Kdo nejvíce ovlivňuje tvé rozhodnutí o dalším studiu?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Rodiče/rodinní příslušníci	117	62,23%
Nikdo	42	22,34%
Kamarádi	12	6,38%
Učitel/ka	7	13,16%
Já	7	13,16%
Někdo jiný	1	1,88%
Dětský domov	1	1,88%
Poradce pro volbu povolání	1	1,88%
Výchovný poradce	-	-

Jelikož respondenti měli možnost zvolit libovolný počet osob, které je ovlivňují, celkový počet odpovědí byl 188, na otázku odpověděli v všichni respondenti.

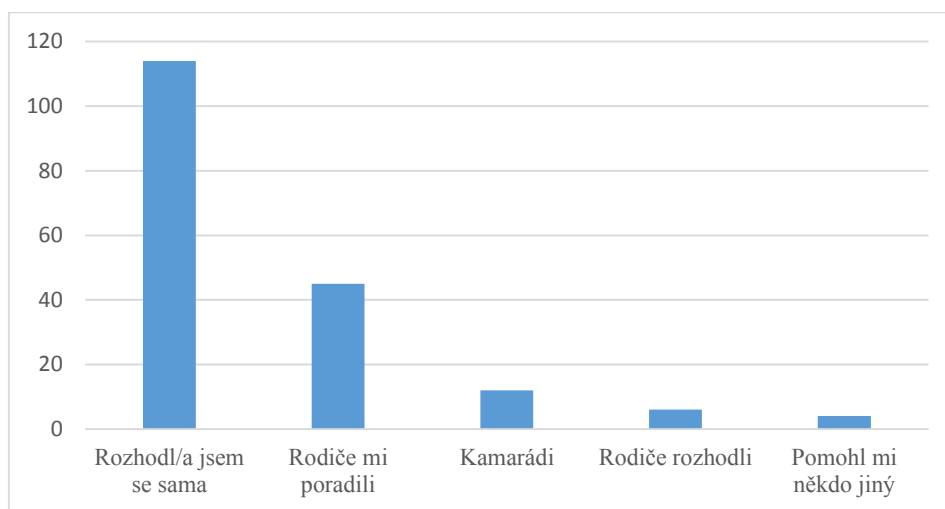
Z výsledků jasně vyplývá, že nejsilnějším faktorem rozhodování se o budoucím profesním směřování je rodina, kterou zvolilo 117 respondentů (62,23%). Tento výsledek nás nepřekvapil, ale spíše potvrdil poznatky o romské kultuře. Ze studia odborné literatury je jasné, že rodina má v životě Romů v bezvýhradní místo.

Druhá nejčastější byla odpověď „Nikdo“, kterou volilo 42 respondentů (22,34%) a za kterou se nejčastěji skrývalo vlastní rozhodnutí. To vyplynulo z dotazníku po dalších odpovědích na otázky v dotazníku (například z odpovědí na otázku č. 14).

Méně častými odpověďmi byli možnosti „Kamarádi“, kterou volilo 12 žáků (6,38%), možnosti „Učitel/ka“ a „Já“ se shodným počtem 7 odpovědí (13,16%). Nejméně volenými odpověďmi byly možnosti „Někdo jiný“, kdy žáci na volné místo a otázku „kdo?“ neuvedli nikoho jako možnost, „Dětský domov“ a „Poradce pro volbu povolání“ s jednou vybranou odpovědí (1,88%).

Otázka č. 14: Kdo Ti pomohl s výběrem středoškolského vzdělávání?

Graf 5: Kdo Ti pomohl s výběrem středoškolského vzdělávání?

Tabulka 10: Kdo Ti pomohl s výběrem středoškolského vzdělávání?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Rozhodl/a jsem se sám/sama	114	62,98%
Rodiče mi poradili	45	24,86%
Kamarádi	12	6,63%
Rodiče rozhodli	6	3,31%
Pomohl mi někdo jiný: škola/učitelé/školní vychovatel/další rodinní příslušníci	4	2,21%

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti a někteří zvolili více odpovědí. Ve 114 případech (62,98%) se pro budoucí vzdělávání žáci rozhodli sami. 45 žákům (24,86%) pomohli žákům s výběrem rodiče a v 6 případech (3,31%) rodiče o budoucím vzdělávání svých dětí rozhodli. Kamarádi pomohli s výběrem 12 žákům (6,63%). A ve 4 případech (2,21%) žákům pomohl někdo jiný. Nejčastěji to byli učitelé ve škole nebo jiní rodinní příslušníci kromě rodičů.

Otázka č. 16: Co nejvíce ovlivnilo Tvůj výběr dalšího vzdělávání?

Tabulka 11: Co nejvíce ovlivnilo Tvůj výběr dalšího vzdělávání?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Zájmy/baví mě to	47	28,83%
Finanční ohodnocení	24	14,72%
Touha mít se v životě dobře/ mít dobrou práci/„nebýt na sociálce“	15	9,20%
Nic	14	8,59%
Nevím	12	7,36%
Škola/učitelka	11	6,75%
Člověk, který práci dělá	9	5,52%
Rodina	8	4,91%
Atraktivita práce	8	4,91%
Kamarádi	3	1,84%
Možnost/touha cestovat	2	1,23%
Váženost práce/ prospěch	2	1,23%
Den otevřených dveří/návštěva školy	2	1,23%
Dětský sen	2	1,23%
Touha po zkušenostech	2	1,23%
Vzdálenost školy od bydliště	2	1,23%

Na otázku neodpovědělo 12 žáků. Tato otázka byla v dotazníku otevřená a respondenti mohli uvést jakoukoliv odpověď podle vlastního uvážení. Odpovědi byly následně roztrženy do podobných kategorií se stejným nebo podobným významem.

Nejčastějším důvodem, proč si žáci vybírají daný směr svého profesního směřování je, že je tento druh činnosti baví, v některých případech práce už teď patří mezi jejich zájmy. Takto odpovědělo 28,83% respondentů.

Finanční ohodnocení vybraného oboru je důležité pro 14,72% žáků.

V 15 případech (9,20%) odpovědi se vyskytly odpovědi typu „Chci se mít v životě dobře“, „Chci ukázat, že všichni Romové nejsou stejní“, „Nechci být na sociálce“, „Chci něco dokázat“ apod.

8,59% žáků uvedlo jako možnost „nic“ a 7,36% žáků neví, co je ovlivnilo při volbě dalšího profesního vzdělávání.

Škola nebo pracovníci školy ovlivnili 11 žáků (6,75%).

Dalším motivem pro výběr daného povolání se stali lidé, kteří práci vykonávají, ti ovlivnili žáky v 5,52%.

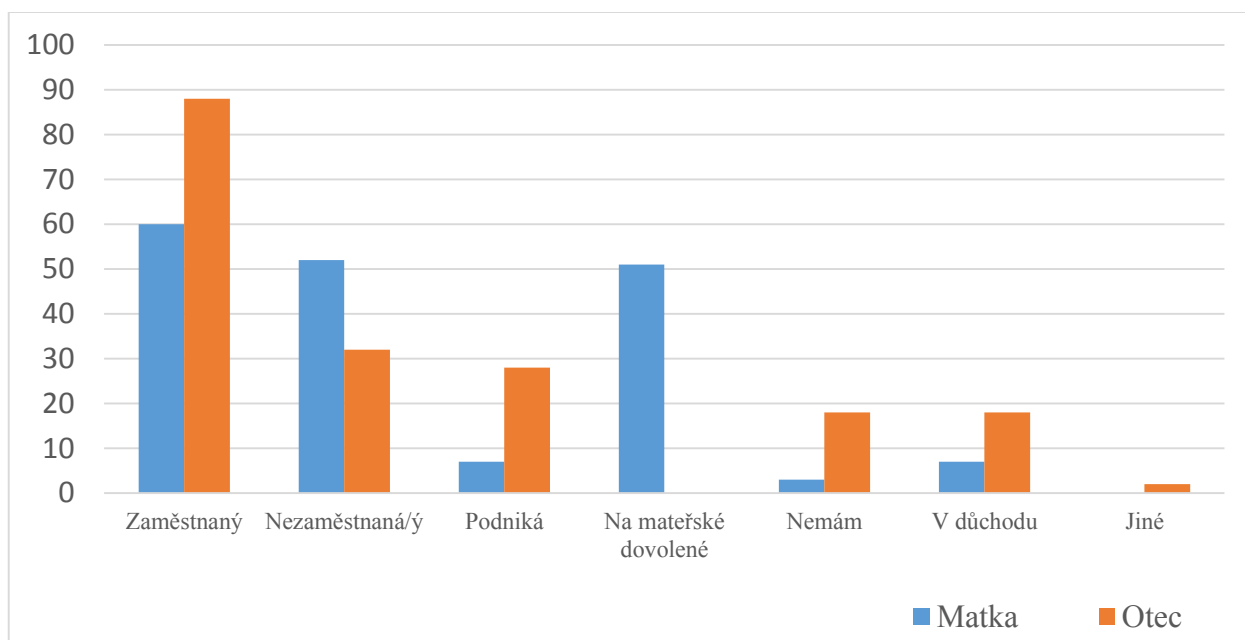
Atraktivita práce stejně jako rodina přesvědčila 8 žáků (4,91%). Možnost „kamarádi“ zvolili 3 respondenti (1,84%). Tito tři žáci uvedli do dotazníku odpověď „můj kamarád tam chodí“, „na školu jdu, protože tam jde i můj kamarád“, „jdeme tam s kamarády“.

Mezi méně frekventované odpovědi, které zvolili vždy 2 žáci (1,23%) patří „možnost cestovat“, „váženost práce“, „návštěva školy“, „dětský sen“, „touha po zkušenostech“ a „vzdálenost školy od bydliště“.

Rodina

Otázka č. 11, 12: Povolání rodičů

Graf 6: Povolání rodičů

Otec

Tabulka 12: Povolání otce

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Zaměstnaný	88	50,29%
Nezaměstnaný	32	18,29%
Podniká	28	16,00%
V důchodu	7	4,00%
Nemám otce	18	10,29%
Jiné	2	1,14%

Na otázku odpověděli všichni respondenti. 88 otců (50,29%) je zaměstnaných a 28 otců (16,00%) podniká. Podle odpovědí respondentů se nachází 4,00% otců v důchodu, 18 žáků (10,29%) uvedlo, že otce nemá a 2 žáci (1,14%) uvedli jinou možnost.

Žáci, kteří zvolili možnost „Podniká“ pocházejí z měst Brno a Přerov. V oblasti Ostravy a Karviné tato možnost nebyla vůbec respondenty využita.

Nezaměstnaného otce má 32 respondentů (18,29%). Ve srovnání tří oblastí, ve kterých se školy nacházejí (Brno, Přerov-Kojetín, Ostrava-Karviná), pochází nejvíce výběrů odpovědi „Nezaměstnaný“ z měst Přerov a Kojetín.

Matka

Tabulka 13: Povolání matky

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Zaměstnaná	60	33,33%
Nezaměstnaná	52	28,89%
Podniká	7	3,89 %
Na mateřské dovolené	51	21,84%
V důchodu	7	3,89%
Nemám matku	3	1,67%

Na tuto otázku bylo získáno 180 odpovědí. Někteří z respondentů zaznamenali v dotazníku více možných odpovědí. Ve třech případech byly v dotazníku zaznamenány dohromady odpovědi „V důchodu“ + „Podniká“. Ve dvou případech byly v dotazníku zaznamenány dohromady odpovědi „Zaměstnaná“ + „Podniká“.

Ve 33,33% jsou matky zaměstnanými, což je v porovnání s otci o 16,96% méně. 21,84% matek je na mateřské dovolené, nezaměstnaných matek je 21,84%, což je o 3,55% více než u otců. 7 matek (3,89%) jsou podnikatelky, stejně tak i matky v důchodu (3,89%) a 3 žáci uvedli, že matku nemají (1,67%).

Otázka č. 17: Studoval někdo z rodiny obor/ školu, kterou jsi si vybral/a?

Tabulka 14: Studoval někdo z rodiny obor/ školu, kterou jsi si vybral/a?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
ANO	93	54,39%
NE	77	45,03%
Nevím	1	0,58%

Na otázku odpovědělo 171 respondentů. Z výsledků vyplývá, že 93 žáků (54,39%) má v rodině někoho, kdo studoval obor, který si sami vybrali. Opět se tedy zde potvrzuje síla faktoru rodiny u romské menšiny.

Jeden z žáků (0,58%) neví, zda někdo z jeho rodiny studoval stejný obor, jaký si vybral. U 77 žáků (45,03%) nikdo z rodiny nestudoval stejný obor nebo školu, jakou si sami vybrali.

Procentuální četnost v celkovém výsledku výzkumu u aktuální otázky je přibližně stejná jako ve výsledku jednotlivých oblastí. V oblasti Brna byl rozdíl ve výsledku největší a to 57,50% (ANO) a 41,25% (NE). V oblasti Ostravy a Karviné výsledek činil 52,17% (ANO) a 47,83% (NE). V Přerově a Kojetíně byl rozdíl ve výsledku nejmenší a to 51,11% (ANO) a 48,89% (NE)

*Budoucí povolání***Otázka č. 13: Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat až nebudeš chodit do školy?**

Tabulka 15: Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat až nebudeš chodit do školy?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Kadeřník/kadeřnice	36	18,46%
Pekař/ka / cukrář/ka	15	7,69%
Kuchař/číšník	14	7,18%
Prodavačka	13	6,67%
Zedník /dělník/obkladač/malíř	13	6,67%
Nevím	11	5,64%
Automechanik	10	5,13%
IT/elektro technik/mechatronik/ strojní me- chanik	9	4,62%
Kosmetička/manikérka	9	4,62%
Zdravotní sestra	7	3,59%
Administrativní/sociální pracovník	6	3,08%
Truhlář/tesař	5	2,56%
Obráběč kovů/svářeč/zámečnick	5	2,56%
Podnikatel	4	2,05%
Recepční/sekretářka	4	2,05%
Instalatér	3	1,54%
Zubní technik	3	1,54%
Učitelka v MŠ/ práce s dětmi	3	1,54%
Voják/Police	3	1,54%
Návrhář/ka/ designér	3	1,54%
Právník/Advokát	2	1,03%
Letuška	2	1,03%
Další	15	7,69%

Na otázku odpověděli všichni respondenti, někteří žáci uvedli více možností. Protože dotazník vyplňovali i žáci 8. ročníků docházelo k výskytu odpovědí typu „Nevím“. Celkem

tak odpovědělo 11 žáků (5,64%), z nichž 10 bylo ve věku 13-14 let, tudíž se nachází v 8. ročníku, ve kterém není nutné, aby měli žáci jasno v tom, kam profesně směřují.

I když se ve všech městech opakovaly stejné profese, při důkladném rozboru dat byla nalezena i specifická zaměstnání pro dané město.

Nejčastěji voleným povoláním byl je kadeřník/kadeřnice (18,46%). Druhým nejčastěji vybíraným povoláním byl pekař/ka-cukrář/ka (7,69%) spolu s profesí kuchař/čísník (7,18%). Dalším často se vyskytujícím povoláním byla prodavačka (6,67%) nebo jedna z profesí zedník /dělník/obkladač/malíř (6,67%).

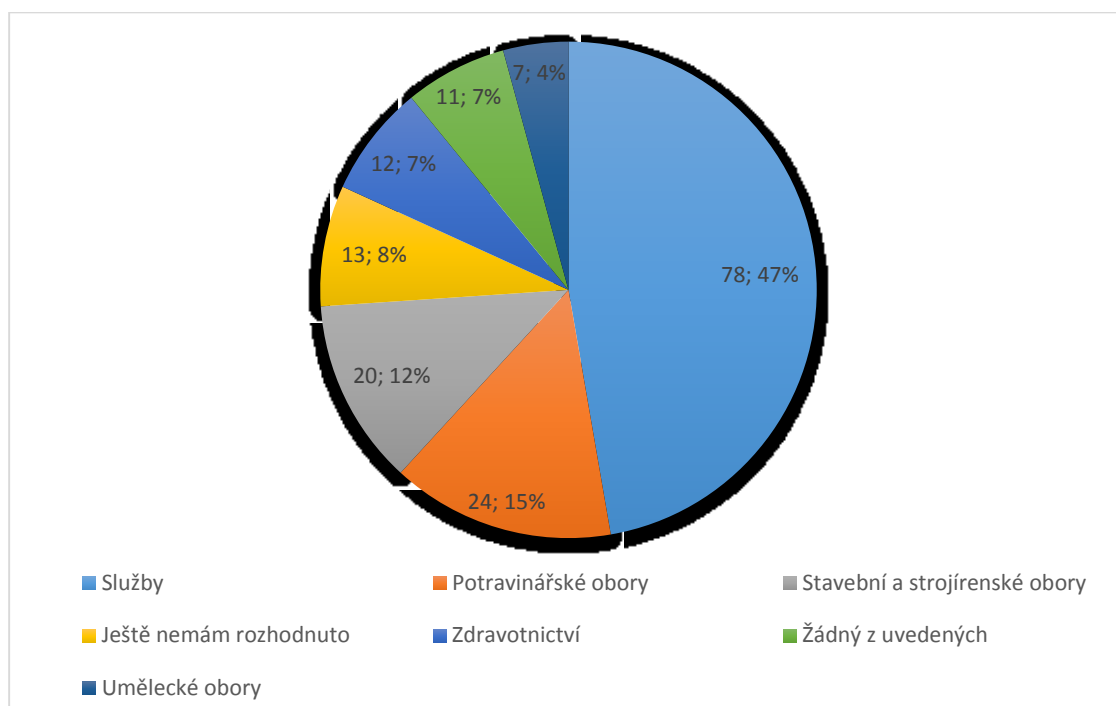
V 71,29% si žáci vybírají obory náročné na fyzickou sílu a manuální zručnost. Profese zaměřené na manuální zručnost si vybírali častěji žáci z Karviné, Ostravy, Přerova a Kojetína. V dotaznících se objevovaly specifické profese, které se vyskytovaly jen na jednom území. Například jen v Ostravě a Karviné se objevovaly profese jako truhlář (2,56%), svářeč a kovoobráběč (2,56%).

Žáci z Brna volili častěji profese zaměřené na fyzickou nenáročnost jako je administrativní a sociální pracovník (3,08%), podnikatel (2,05%), recepční nebo sekretářka (2,05%), návrhářka/designér (1,54%), advokát (1,03%) nebo letuška (1,03). Nejvíce se tyto profese objevují v Brně pravděpodobně proto, že žáci zde mají větší vzdělávací možnosti, než například v Kojetíně.

V 10 případech (5,13%) budou žáci směřovat ke zdravotnickým profesím. Nejčastější tyto odpovědi byly v Karviné a Ostravě.

Otázka č. 18: Jaký obor pro vzdělávání jsi si vybral/a?

Graf 7: Obor zvoleného budoucího zaměstnání

Tabulka 16: Obor zvoleného budoucího zaměstnání

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Služby	78	42,27%
Potravinářské obory	24	14,55%
Stavební/strojírenský obor	20	12,12%
Ještě nemám rozhodnuto	13	7,88%
Zdravotnictví	12	7,27%
Žádný z uvedených	11	6,67%
Umělecké obory	7	4,24%

Na otázku neodpovědělo 10 respondentů. Nejčastějším oborem, kam žáci směřují, jsou služby (42,27%) nebo potravinářské obory (14,55%) a stavební nebo strojírenské obory (12,12%). Do zdravotnictví míří 12 žáků (7,27%), což ale nekoresponduje s otázkou č. 13, ze které vyplývá, že do zdravotnictví směřuje 10 žáků.

13 žáků ještě nemá rozhodnuto (7,88%). Těchto 13 žáků ve všech otázkách v dotazníku, které se týkají rozhodnutí o povolání nebo budoucího profesního směřování udávají možnost „Nevím“. Žádný z uvedených oborů si nevybralo 6,67% žáků.

Nejméně žáků (4,24%) směřuje do uměleckých oborů.

Otázka č. 19: Jak dobře je podle Tebe finančně ohodnocen obor, ve kterém se budeš po dokončení vzdělávání pohybovat na škále od 1 do 5?

Tabulka 17: Jak dobře je podle Tebe finančně ohodnocen obor, ve kterém se budeš po dokončení vzdělávání pohybovat?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
1 (velmi dobře finančně ohodnocen)	46	27,38%
2	64	38,10%
3	43	25,60%
4	11	6,55%
5 (velmi špatně finančně ohodnocen)	4	2,38%

Na otázku odpovědělo 168 respondentů. 110 žáků (65,48%) zastává názor, že jimi vybraný obor je velmi dobře až dobře finančně ohodnocen. Čtvrtina žáků (25,60%) zastává názor, že zvolený obor, je ohodnocen průměrně. Jen 15 žáků (8,93%) má pocit, že jejich vybraný obor je finančně podhodnocen.

Výsledek této otázky nebyl překvapivý, pokud přihlédneme k tomu, že finanční ohodnocení je druhou nejčastější motivací pro výběr oboru.

Otázka č. 20: Jak snadné podle Tebe bude nalezení zaměstnání po dokončení vzdělávání na škále od 1 do 5?

Tabulka 18: Jak snadné podle Tebe bude nalezení zaměstnání po dokončení vzdělávání?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
1 (nejlehčí)	29	17,68%
2	56	34,15%
3	54	32,93%
4	12	7,32%

5 (nejtěžší)	13	7,93%
--------------	----	-------

Na otázku neodpovědělo 11 respondentů. 25 žáků (15,25%) si myslí, že bude obtížné najít si zaměstnání v oboru, který si vybrali. 54 žáků (32,93%) neví, jestli po ukončení studia najdou zaměstnání. 85 žáků (51,83%) si myslí, že ve vyučeném oboru zaměstnání najdou.

Otázka č. 21: Kde jsi hledal možnosti pro tvé budoucí vzdělávání?

Tabulka 19: Kde jsi hledal možnosti pro tvé budoucí vzdělávání?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
Na internetu	61	31,61%
U rodičů/ další rodinní příslušníci	52	26,94%
Nikde	31	16,06%
U kamarádů	28	14,51%
Učitelé/škola	8	4,15%
Na inzeráty	4	2,07%
jinde	9	4,66%

Na otázku odpověděli všichni respondenti. Nejčastější zdrojem informací pro budoucí profesi je internet, který využilo 31,61% žáků, u rodičů hledalo informace 36,94% žáků, u kamarádů se informovalo 14,51% žáků. U učitelů a ve škole našlo potřebné informace 4,15% žáků a inzeráty využilo pro informovanost 2,07% žáků. 16,06% žáků nepátralo po informacích a 4,66% žáků hledalo informace jinde.

Výchovný poradce

Otázka č. 5: Víš, kdo je u vás ve škole výchovným poradcem?

Tabulka 20: Víš, kdo je u vás ve škole výchovným poradcem?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
ANO	160	91,43%
NE	13	7,43%

Na otázku odpovědělo celkem 173 respondentů, dva žáci neuvedli žádnou odpověď. Většina žáků ví, kdo je na jejich škole výchovný poradce. Jen 13 žáků podle výsledků neví, kdo je výchovný poradce. Z pozorování a rozhovorů s řediteli nebo výchovnými poradci ve školách jsme došli k tomu závěru, že všichni žáci ví kdo je výchovný poradce, protože na školách na kterých probíhal výzkum, se výchovný poradce velmi aktivně podílí na práci s 8. a 9. ročníkem, právě ve spojitosti s volbou povolání a možnostmi dalšího vzdělávání žáků. Z toho lze usuzovat, že žáci ví, kdo s nimi pracuje jen neví, že pozice na které tento člověk pracuje je pozice výchovného poradce.

Ti žáci, kteří odpověděli u této otázky „NE“, byli v 50% ti, kteří v následující otázce volili možnost, že se nadále nechtějí po základní škole dále vzdělávat.

Otázka č. 15: Mluvil/a jsi o výběru budoucího povolání s výchovným poradcem?

Tabulka 21: Mluvil/a jsi o výběru budoucího povolání s výchovným poradcem?

Odpověď	Četnost	Četnost v %
ANO	92	53,80%
NE	79	46,20%

Na otázku neodpověděli 4 respondenti. Odpověď na tuto otázku zněla v 53,80% ano a ve 46,20% ne.

Práce výchovného poradce je velmi náročná. Každý výchovný poradce by měl být žákům nápomocný při výběru jejich povolání. Zvláště u romských žáků by měl diskutovat o volbě povolání i s rodiči, měl by znát životní podmínky a sociální klima rodiny a s citlivostí k tomuto tématu by měl umět poradit.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že s výchovným poradcem nejčastěji mluví ti žáci, jejichž rodiče jsou oba dva nezaměstnaní. V menší míře jsou to pak ti, kteří mají jednoho nezaměstnaného rodiče. Žáci, jejichž rodiče jsou oba dva zaměstnaní, za výchovný poradcem chodí konzultovat výběr střední školy minimálně.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá profesní orientací romských žáků. Teoretická část práce je zaměřena na vymezení pojmů vztahujících se k tématu. Část teoretické části se věnuje historii Romů, protože ta je pro tohle téma velmi důležitou součástí. Druhá část teoretické části je zaměřena na vzdělávání a na specifika výchovy a vzdělání v romské rodině. V poslední části se věnujeme profesnímu uplatnění romské minority, změnami tohoto uplatnění v průběhu času, pojmem nezaměstnanosti ve vztahu k romské minority a také programům státních a nestátních organizací, které se věnují pomoci romské minoritě ve vztahu k profesnímu životu.

Díky ochotě a pomoci ředitelů, ředitelkám a výchovným poradcům ze základních škol, se nám podařilo získat dostatečné množství respondentů, kteří byli ochotni odpovědět na otázky v dotazníku. Díky mé fyzické přítomnosti v každé ze škol, jsem měla možnost, udělat si částečně obrázek o tom, jak každá ze škol funguje. Každá škola byla něčím specifická a měla rozdílnou atmosféru, kterou na nás zapůsobila ať už v dobrém či špatném smyslu.

Praktická část bakalářské práce je tvořena výzkumem na téma „Profesní orientace romských žáků“. Tímto výzkumem jsem zjistila, kam směřují romští žáci, po profesní stránce, jaké faktory žáky ovlivňují v procesu volby budoucího vzdělání a povolání. Z rozhovorů s řediteli, výchovnými poradci a učiteli navštívených škol ale vyplynulo, že je v dnešní době těžké najít čas a prostor, kde by bylo možné řešit další, ale neméně důležité problémy, kterým například volba povolání bezesporu je. Školy tento čas mají, ale pouze v omezeném množství. Čas na práci s rodinou je pak ještě omezenější.

Mezi žáky jsme zaznamenali vysoké procento těch, kteří (podle odpovědí v dotaznících) berou volbu povolání vážně a v budoucnu by se chtěli věnovat určité pracovní profesi. Žáci jsou ve výběru povolání velmi ovlivněni rodinou, a proto je důležité, aby se škola snažila s rodinou udržovat pozitivní vztahy. Negativní přístup romských rodin se odráží ve velké míře, jak v nepravidelnosti docházky, tak i v práci na úkolech a učení obecně. Jednou z možností řešení by bylo další vzdělávání samotných rodičů. Co se samotného typu povolání týče, většinou jsou volena povolání manuální a fyzicky náročnějších prací.

V procesu samotné volby profesního oboru a rozhodování se žáků o dalším vzdělávání by mělo být zahrnuta kromě žakových zájmů a schopností i perspektiva a následné

uplatnění v oboru na trhu práce a v regionu. Zájem o vybraný obor se může po skončení studia promítnout do snahy realizovat se v tomto oboru a nalezení pracovního uplatnění.

Zjištěné informace působí velmi povzbudivě. Pokud přihlédneme i k tvrzení Turzáka a Vanečkové (in Balvín, Kowalczyk, Kwadrans, Situation of the Roma minority in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia.), že „záujem o komunikáciu so školou prejavujú najmä mladší rodičia“, tak se můžeme do budoucnosti, na otázku vzdělání a s ním související zaměstnaností romské minority, dívat s optimistickým pohledem. I díky organizacím, které se v tomto směru v dnešní době angažují a jejichž přínos pro minoritní i majoritní společnost nelze zpochybňovat.

Při psaní bakalářské práce jsme načerpali spoustu poznatků a zkušeností, které budou zajisté přínosem pro naši budoucí profesní činnost v rámci sociální pedagogiky, ale také zkušenosti aplikovatelné na sociální sféru našeho životě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006.
2. BALVÍN, Jaroslav, Małgorzata Ewa KOWALCZYK a Łukasz KWADRANS, ed. *Situation of the Roma minority in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia*. Wrocław: Foundation of Social Integration Prom, 2011. ISBN 978-83-62969-01-2.
3. BARTOŇOVÁ, M.: Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. Brno 2005. ISBN 80-86633-37-3
4. DAVIDOVÁ, Eva 2003. *Romano drom: Cesty romů: 1945-1990 : změny v postavení a způsobu života romů v Čechách na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1995. ISBN 80-706-7533-0.
5. DAVIDOVÁ, Eva, Petr LHOTKA a Petra VOJTOVÁ 2005. *Právní postavení Romů v zemích Evropské unie*. V Praze: Triton, 2005. ISBN 80-725-4727-5.
6. FÓNADOVÁ, L. 2014, Nenechali se vyloučit: Sociální vzestupy Romů v české společnosti (kvalitativní studie). Brno: Masarykova Univerzita. ISBN:978-80-210-6574-1
7. GRECMANOVÁ, H., a kol. *Obecná pedagogika I*. Olomouc, Hanex, 1999. ISBN 80- 85783-20-7.
8. GUY, W. 1998. „Ways of Looking at Roma: The Case of Czechoslovakia.” Pp. 13–68 in D. Tong (ed.). *Gypsies. An Interdisciplinary Reader*. New York/London: Garland Publishing.
9. HANZAL, Jiří 2004. *Cikáni na Moravě v 15. až 18. století: dějiny etnika na okraji společnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-508-0.
10. HORÁKOVÁ M., 1998. „Romové v České republice.“ *Sociální politika* 24 (4): 8-12
11. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Praha. MŠMT. 1998. 51 s
12. HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Šaj pes dovakeras = : Můžeme se domluvit. 3.*, nezm. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 1998. 129 s. ISBN 80-67-905-0.

13. IVANOV et al. (eds.). 2002. The Roma in Central and Eastern Europe. Avoiding the Dependency Trap. Bratislava: United Nations Development Programme.
14. KAPLAN, P. Romové a zaměstnanost neboli zaměstnatelnost Romů v České republice. In LISÁ, Helena. Romové v České republice, 1945-1998. Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902260-7-8
15. KENRICK, D. 2003: Cikáni na cestě z Indie do Evropy. ISBN 80-244-0589-X
16. KREBS, V. 2002: Sociální politika. Praha: ASPI Publishing. ISBN 80-86395-33-2
17. LADÁNYI, J.;SZELENYI I. 2001 „The Social Construction of Roma Ethnicity in Bulgaria, Romania and Hungary During Market Transition“ Review of Sociology 7 (2):79-89
18. MANN, B. 2001: Romský dějepis. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-762-6
19. NEČAS, C., 2002. Romové v České republice včera a dnes. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN:80-244-0497-4
20. PAVELČÍKOVÁ, N. 2004. Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, č. 12. ISBN 80-86621-07-3.
21. ŘÍČAN, Pavel. S Romy žít budeme – jde o to jak. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.
22. SEKYT. Zvláštnosti romských dětí in ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
23. SIROVÁTKA, T. 2003. „Zaměstnanost a materiální podmínky života Romů.“ in P. NAVRÁTIL a kol. 2003. Romové v české společnosti. Praha. Portál. ISBN 80-7178-741-8.
24. SIROVÁTKA, T. 2006. „Zaměstnanost a materiální podmínky života Romů“. Pp. 155-161 in P. Navrátil a kol. Romové v české společnosti. Praha: Portál.
25. ŠOTOLOVÁ, E., 2001. Vzdělávání Romů. Praha: Grada.
26. VÁGNEROVÁ, M. 1997. Psychologie problémového dítěte školního věku. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7184-488-8.
27. ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. 9. 2004 [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4494>

Sekundární zdroje:

28. BOHM, Tomáš. Specifika romské rodiny. In: zkola.cz [online]. 22.8.2005 [cit. 8.4.2018]. Dostupné z: www.zkola.cz/rodice/socpatologjevy/rasismus.

Internetové zdroje

29. ROMCENTRUM.CZ Občanského sdružení Sdružení Romů Severní Moravy z. s. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://romcentrum.cz/>
30. DROM, romské středisko [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/>
31. DOTAČNÍ PROGRAM PODPORA SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH ROMSKÝCH ŽÁKŮ SŠ A STUDENTŮ VOŠ A KONZERVATOŘÍ [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/roma-ss-a-vos>
32. ROMEA, o. p. s. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/>
33. VZÁJEMNÉ SOUŽITÍ Obecně prospěšná společnost [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.vzajemnesouziti.cz/>
34. Romské Občanské Sdružení – Karlovy Vary [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/pomoc-v-krizi/ostatni-pomoci/ohrozeni-rizikovym-prostredim/karlovarsky-kraj/romske-obcanske-sdruzeni-karlovy-vary.html>

SEZNAM TABULEK A SEZNAM GRAFŮ

Tabulka 1: Pohlaví respondentů	37
Tabulka 2: Věk respondentů	38
Tabulka 3: Řadíš se k nějaké etnické menšině?	38
Tabulka 4: Příslušnost k etnické menšině	39
Tabulka 5: Máš zájem se dále vzdělávat po ukončení docházky na základní škole?	40
Tabulka 6: Kde se chceš po ukončení povinné školní docházky vzdělávat?	41
Tabulka 7: Jak důležité je pro tebe v životě vzdělání?	42
Tabulka 8: Myslíš, že je vzdělání důležité pro získání zaměstnání?	43
Tabulka 9: Kdo nejvíce ovlivňuje tvé rozhodnutí o dalším studiu?	44
Tabulka 10: Kdo Ti pomohl s výběrem středoškolského vzdělávání?	45
Tabulka 11: Co nejvíce ovlivnilo Tvůj výběr dalšího vzdělávání?	46
Tabulka 12: Povolání otce	48
Tabulka 13: Povolání matky	48
Tabulka 14: Studoval někdo z rodiny obor/ školu, kterou jsi si vybral/a?	49
Tabulka 15: Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat až nebudeš chodit do školy?	50
Tabulka 16: Obor zvoleného budoucího zaměstnání.....	52
Tabulka 17: Jak dobře je podle Tebe finančně ohodnocen obor, ve kterém se budeš po dokončení vzdělávání pohybovat?	53
Tabulka 18: Jak snadné podle Tebe bude nalezení zaměstnání po dokončení vzdělávání?	53
Tabulka 19: Kde jsi hledal možnosti pro tvé budoucí vzdělávání?	54
Tabulka 20: Víš, kdo je u vás ve škole výchovným poradcem?	54
Tabulka 21: Mluvil/a jsi o výběru budoucího povolání s výchovným poradcem?	55
Graf 1: Věk respondentů.....	38
Graf 2: Kde se chceš po ukončení povinné školní docházky vzdělávat?	40
Graf 3: Jak důležité je pro tebe v životě vzdělání?	42
Graf 4: Kdo nejvíce ovlivňuje tvé rozhodnutí o dalším studiu?	43
Graf 5: Kdo Ti pomohl s výběrem středoškolského vzdělávání?	45
Graf 6: Povolání rodičů.....	47
Graf 7: Obor zvoleného budoucího zaměstnání	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Zadání dotazníku pro žáky 8. a 9. ročníků.

PŘÍLOHA P I: ZADÁNÍ DOTAZNÍKU PRO ŽÁKY 8. A 9. ROČNÍKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

1. Pohlaví
  - a. chlapec
  - b. dívka

2. Věk _____

3. Řadíš se k nějaké národnostní nebo etnické menšině?
  - a. ano
  - b. ne

4. Pokud jsi u otázky č. 3 odpověděl/a ANO, k jaké etnické menšině se řadíš?
  - a. romská
  - b. vietnamská
  - c. ukrajinská
  - d. slovenská
  - e. jiná: _____

5. Víš, kdo je u vás ve škole výchovným poradcem?
  - a. ANO
  - b. NE

6. Máš zájem se dále vzdělávat po ukončení docházky na základní škole?
  - a) ANO
  - b) NE

7. Po ukončení docházky na základní škole se chceš dále vzdělávat na:
  - a. praktické škole
  - b. středním odborném učilišti (ukončeno výučním listem)
  - c. střední škole (ukončeno maturitní zkouškou)
  - d. nechci se po základní škole dál vzdělávat

8. Kdo nejvíce ovlivnil tvé rozhodnutí o dalším studiu?
  - a. rodiče
  - b. kamarádi
  - c. výchovný poradce
  - d. učitel/ka
  - e. nikdo
  - f. někdo jiný: _____ kdo? _____

9. Jak důležité je pro tebe v životě vzdělání na škále 1-5 (1- nejdůležitější; 5 - nejméně důležité) – označ křížkem

nejdůležitější	nejméně důležité			
1	2	3	4	5

10. Myslíš, že je vzdělání důležité pro získání zaměstnání?

- a. ANO
- b. NE

11. Tvůj otec je

- a. zaměstnaný
- b. podniká
- c. nezaměstnaný
- d. v důchodu
- e. nemám otce

12. Tvoje matka je

- a. zaměstnaná
- b. podniká
- c. na mateřské dovolené
- d. v důchodu
- e. nezaměstnaná
- f. nemám matku

13. Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat až nebudeš chodit do školy?

---

14. Kdo Ti pomohl s výběrem středoškolského vzdělávání?

- a. rozhodl/a jsem se sám/sama
- b. rodiče mi poradili
- c. rodiče rozhodli
- d. kamarádi
- e. pomohl mi někdo jiný   kdo? _____

15. Mluvil/a jsi o výběru budoucího povolání s výchovným poradcem?

- a. ANO
- b. NE

16. Co nejvíce ovlivnilo Tvůj výběr dalšího vzdělávání? (například: finanční ohodnocení, někdo z rodiny vykonává tohle zaměstnání, atraktivita práce, zájem o činnost, apod.)

---

17. Studoval někdo z rodiny obor/ školu, kterou jsi si vybral/a?

- a. ANO
- b. NE

18. Jaký obor pro vzdělávání jsi si vybral/a?

služby	stavební obor	zdravotnictví	potravinářské obory	umělecké obory	nemám roz- hodnuto	žádný z uve- dených
--------	------------------	---------------	------------------------	-------------------	-----------------------	------------------------

Pokud sis vybral/a jiný obor, jaký to je? _____

19. Jak dobře je podle Tebe finančně ohodnocen obor, ve kterém se budeš po dokončení vzdělávání pohybovat na škále od 1 do 5? (1 velmi dobře finančně ohodnocen; špatně ohodnocen)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

20. Jak snadné podle Tebe bude nalezení zaměstnání po dokončení vzdělávání? (1 - nejlehčí; 5 - nejtěžší)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

21. Kde jsi hledal možnosti pro tvé budoucí vzdělávání?

- a. na internetu
- b. u rodičů
- c. u kamarádů
- d. na inzeráty
- e. nikde
- f. jinde kde? _____